

**ДО
Г-ЖА НАДЕЖДА ЙОРДАНОВА
МИНИСТЪР НА ПРАВОСЪДИЕТО**

Относно: Анализ относно необходимите промени в юридическото образование.

УВАЖАЕМА Г-ЖО МИНИСТЪР,

Българска търговско-промишлена палата (БТПП) оценява високо усилията, които се полагат за анализ относно необходимостта от промени в юридическото образование в България и нуждата от изменение на нормативната уредба за единните държавни изисквания за придобиване на висше образование по специалността „Право“ и професионалната квалификация юрист.

Представяме на вашето внимание някои от основните проблеми в юридическото образование в България, както и нашите предложения за справяне с тях:

1. Системата за проверка на знанията на входа на правните факултети

Наизустяването на теми или провеждането на елементарни тестове по история не дава представа за реалните възможности на кандидатите по адекватен начин. Редно е да се проведе сериозен тест, който да провери логически възможности на кандидата, способността му бързо да се ориентира при непозната информация. На второ място следва да се възложи написването на есе по зададен спорен морално-етичен или обществено значим въпрос. Написването на есе по случайно зададена тема изключва възможността за предварително наизустяване и ще даде възможност да се провери мисленето, общата култура и езиковата грамотност на кандидатите. В най-висока степен препоръчително е да се създадат Единни изисквания за приемане в правни факултети.

2. Подходът на разпределяне на материята на лекции и упражнения

Съществен принос за недостатъците в образованието има допотопната система на разпределяне на хорариума по материята на лекции и упражнения. Получава се неприемливото положение преподавателят титуляр (обикновено със значителен опит, включително познаване не само на текущата съдебна практика, но и на развитието на уредбата и практиката по изучаваните правни институти) да запознава студентите с материята и след това младшият преподавател (обикновено със значително по-малък стаж в професията, включително и практически умения) да върви след титулара и да се опитва да обучава на тънкости студентите. Много по плодотворно би било разпределяне на материята между титулара и младшите колеги, като титулярът съсредоточава преподаването си (включително споделяйки знанията и практическите си умения със студентите) върху по-тежката проблематика, а младшият колега – да преподава по-леките части на материята.

Въпросният подход изисква да се изостави повествователният характер на лекционното преподаване и да се премине към интерактивни способности, тясно обвързан с практическите проблеми подход към проблематиката – поставяне на мини казуси, обсъждане на сложни хипотези и т.н. По този начин ще се избегне ненужното и механично повтаряне на материята от младшия колега, което по програмни причини доста често е дори некоординирано. Материята ще се преподава на по-дълбоко ниво и по този начин на отделните проблеми ще бъде посветено повече време.

3. Задочната форма на обучение

Неприемливо е премахването на задочната форма на обучение. Няма и не може да има никакво съмнение, че през последните 10-15 години студентите в задочна форма на обучение разкриват не по-ниско ниво от тези в редовна форма на обучение. При съществуващите социални условия премахването на тази форма лишава от възможност за получаване на образование по право за голям брой умни и интелигентни хора.

4. Семестриалните изпити

Не е приемливо да се оставя студентите да възпроизвеждат наизустени знания по предварително зададени въпроси. При постоянното развитие на начините за получаване на информация отвън, а също така и на традиционните похвати на преписване, настоящата форма на провеждане на изпити не дава адекватна представа за знанията и уменията на студентите.

Тревожна е тенденция знанията на студентите да се проверяват единствено посредством провеждане на писмени изпити. Естествено, за изпитващия това е много лека форма на работа (може дори да не се появи, а да предостави прякото провеждане на изпита на квестори). Също така трябва да се отбележи и масовото преписване и получаване на информация чрез електронни носители при тази форма на изпитване.

Считаме, че на студентите следва във всеки един момент да им се задават непознати конкретни въпроси и да се проверяват уменията им да издирват информация и да формулират отговори. За целта е необходимо да им се предоставят текстове на закона, учебни помагала и публикувана практика на съдилищата. Именно по този начин действа всеки сериозен практикуващ юрист. Това ще даде възможност за действителна проверка на знанията и уменията на студентите.

Следва да се ограничи и възможността за многократно явяване на един изпит. Ако има пределен брой явявания (например до 3 пъти за семестриален изпит) ще се създаде възможност студентите, които нямат възможности за покриване на изискванията на професията да се отказват своевременно. Не е възможно на студент, достигнал до пети курс след преминаване на предходните години, тепърва да му бъде казано, че няма качества и че до този момент е преминавал, защото съответният университет има нужда „да обучава голям брой студенти”.

Освен това, трябва да се забрани и обучаването по дадени дисциплини от по-горен курс, ако студентът не е положил успешно изпити по преподавани такива в предхождащи курсове. Това обезсмисля идеята за постъпателност на въвеждане в материята. Не е редно студент да не е положил изпити по облигационно или търговско право и да се явява на изпити по граждански процес.

5. Държавни изпити

На първо място, смятаме, че трябва да бъдат преработени конспектите. Въпросите в действащите конспекти са поставени механично. Материята е разпределена крайно неравномерно: въпроси, обхващащи елементарна материя (която дори не е необходимо да бъде включвана в изискванията за държавен изпит – поправка на явна фактическа грешка и тълкуване на съдебно решение), и най-сложни въпроси, обхващащи по обем огромна проблематика (субективни усложнения в гражданския процес). С оглед времевите ограничения

комисията на изпита има възможност да чуе само елементарни определения по две-три от усложненията.

На мнение сме, че изпитите трябва да се провеждат централизирано и анонимно. При действащата система преподавателите от даден университет изпитват собствените си възпитаници като по този начин се проявяват тенденции към поощряване на собствените студенти.

Ако се запази съществуващата система на провеждане на писмени изпити за решаване на казуси, оценката не бива да се поставя вследствие механично преброяване на бройка верни отговори. Обикновено в течение на четирите часа, в които изпитът се провежда, верните отговори стават достояние на всички изпитвани. При този подход се получава така, че мислещите студенти, които излагат разсъждения, но по една или друга причина не стигат до правилния отговор, се оценяват като „слаби”, а тези, които дочуват правилния отговор и го изписват без обосновка – преминават. На всички юристи е ясно, че в правото няма единствен правилен отговор на всеки един въпрос. Ако беше така, правилните отговори щяха да са въведени в компютърни програми, да се натискат копчета и юристите да са излишни.

На устния изпит следва да се провежда беседа между комисията и изпитвания, като му се задават конкретни по материята, странични и допълнителни въпроси от друга материя, което дава възможност да се проверят не само заучените знания, но и способността да се борава с материята като цяло.

Трябва да се помисли и над ограничаването на възможността за явяване на държавни изпити (например до три пъти). Очевидно е, че който не може да покрие изискванията в хода на три явявания, няма възможности и качества да упражнява професията.

Българската търговско-промишлена палата остава на разположение за допълнителни коментари по темата относно юридическото образование.

Приложение: Анкета на БТПП: Оценка на обучението по специалност „Право

С уважение,

Цветан Симеонов
Председател на УС на БТПП